

б) передбачає нейтральність медіатора [4]. Нейтральність полягає в неупередженій позиції посередника. Він не може відстоювати інтереси жодного з учасників конфлікту, надавати поради щодо вироблення їхньої позиції в ході процедури та прийняття остаточного рішення. Медіатор не виконує функції судді чи арбітра, а тільки допомагає у прийнятті рішення самими сторонами, не нав'язуючи власну точку зору у розв'язанні конфлікту.

Важливо зазначити, що сьогодні всі заходи відновного правосуддя, які відбуваються в Україні, зазвичай ініціюються й утілюються в життя мережею громадських організацій та практично не мають підтримки на державному рівні з точки зору як законодавчого врегулювання, так і будь-якої технічної допомоги. Таким чином, медіація між потерпілим і правопорушником в Україні - це переважно автономний процес, що відбувається поза межами кримінального судочинства завдяки унікальним механізмам співпраці, розробленим через відсутність хоча б якоїсь нормативно-правової бази для медіації в кримінальних провадженнях і введеним у дію угодами про співпрацю, які укладали зацікавлені сторони на місцевому рівні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
3. Аракелян Р. Ф. Впровадження інституту медіації в кримінальне процесуальне законодавство України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2019. 331 с.
4. Степанова Г.М., Григорчук Н.П. Сучасна характеристика інституту медіації. Юридичний науковий електронний журнал Запорізький національний університет Міністерства освіти і науки України, 2022 №1 с. 292-295

Гудз Василь Михайлович,

здобувач наукового ступеня доктора
філософії кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації щодо України кардинально вплинула на усі процеси, які відбуваються у нашому суспільстві, а отже внесла корективи у порядок здійснення

досудового розслідування та процес доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. Із 24 лютого 2022 року деякі норми Кримінального процесуального кодексу України уже не могли забезпечити швидке та ефективне розслідування не тільки даного виду кримінальних правопорушень, а й усіх інших, що призвело до необхідності внесення до нього змін та доповнень, а також напрацювання працівниками правоохоронних органів практики та механізмів доказування, які б відбувались у межах правового поля та забезпечили виконання усіх завдань кримінального провадження.

Діяльність уповноважених суб'єктів у сфері боротьби із корупцією після повномасштабного російського вторгнення в Україну показує, що вчинення прийняття пропозиції, обіцянки та одержання неправомірної вигоди службовими особами та пов'язаних корупційних злочинів продовжується. Вказане свідчить про необхідність удосконалення процесу доказування зазначеного виду злочинів, що виникла після введення воєнного стану.

Дієвість кримінального провадження під час правового режиму воєнного стану залежить від якості процесуальних норм, що регулюють особливості такого провадження [2, с. 341]. Тому, після анексії Автономної Республіки Крим та початку бойових дій на сході України законодавцем у 2014 році Кримінальний процесуальний кодекс України доповнено розділом IX-1 «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», який на той момент складався із однієї статті, що містила одну частину. У подальшому, уже після початку повномасштабного вторгнення агресора на суверенну територію України, розділ IX-1 Кримінального процесуального кодексу суттєво розширено, а також змінено його назву – «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану».

Згідно із нововведеннями, при проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без залучення понятих. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [1].

При доказуванні такого роду злочинів, як прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, обшук відіграє досить вагомий роль. Майже завжди тільки в ході проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії може бути віднайдено

неправомірну вигоду, а також безпосередні докази її отримання чи прийняття пропозиції та обіцянки її отримати (наприклад електронні пристрої, на яких збережене спілкування про вчинення злочину). Важливість таких слідчих (розшукових) дій для документування даного виду кримінальних правопорушень важко переоцінити.

Як наслідок, дозвіл проведення обшуку без залучення понятих у тих випадках, коли це є об'єктивно неможливим або пов'язано із небезпекою для їхнього життя є необхідним, адже саме такі труднощі виникають в районах, наближених до бойових дій.

Мабуть, найбільш вагомою зміною в процесі доказування усіх видів кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану є наділення повноваженнями, передбаченими статтями 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245-248, 250 та 294 Кримінального процесуального кодексу України керівника відповідного органу прокуратури. Такі повноваження він виконує за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого із прокурором, та лише коли відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею таких повноважень [1].

Вказана норма хоч і має на меті сприяти у здійсненні швидкого та ефективного досудового розслідування, однак в середовищі науковців виникають думки щодо необхідності її вдосконалення. Так, до прикладу Абланська В.В. вважає, що було б більш логічним, якщо б законодавець передбачив положення, відповідно до якого прийняте прокурором рішення підлягало б подальшому затвердженню слідчим суддею при з'явленні першої можливості. У цьому разі не було б нівелювання судового контролю з боку слідчого судді [3, с. 143].

У будь-якому випадку, позитивною стороною вказаної норми є сприяння у більш швидкому та ефективному доказуванню прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, та й усіх інших кримінальних правопорушень.

Оголошення підозри та висунення обвинувачення ґрунтується на основі комплексу здобутих доказів, серед яких показання особи у доказуванні прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою не рідко є основоположним доказом, на основі перевірки та підтвердження якого вибудовується уся доказова база вчинення кримінального правопорушення. Це пов'язано із специфікою розслідування даного виду злочинів, оскільки саме особа, що звернулася із заявою про вчинення злочину є основним свідком та викривачем прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди.

При цьому, в умовах воєнного стану будь-яка особа через суб'єктивні причини може бути позбавлена можливості бути в судове засідання для дачі показань. Проте, статтею 23 Кримінального процесуального кодексу України встановлено, що суд досліджує

докази безпосередньо. Показання учасників кримінального провадження суд отримує усно. Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, крім випадків, передбачених Кодексом [1].

Однак, відповідно до законодавчих змін Кримінального процесуального кодексу України після введення режиму воєнного стану законодавцем визначено, що показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації [1].

Отже, на час воєнного стану передбачено виключення із правила безпосередності дослідження доказів судом в частині отримання показання учасників кримінального провадження усно. На прикладі доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди така норма має досить вагоме значення, оскільки у випадку виїзду за межі України, мобілізації чи інших вагомих причин неможливості з'явлення свідка в судове засідання, який був заявником у кримінальному провадженні, це жодним чином не впливає на перебіг судового процесу та не має негативних наслідків у вигляді уникнення винними особами відповідальності за вчинений злочин.

Через призму доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою в сучасних реаліях варто також звернути увагу на такий принцип кримінального процесу, як розумність строків. Зокрема, у кримінальних провадженнях, в яких жодній особі не було повідомлено про підозру на дату введення воєнного стану, строк від зазначеної дати до дати припинення чи скасування воєнного стану не зараховується до загальних строків, передбачених ст. 219 Кримінального процесуального кодексу України. А відповідно до вказаної статті, із дня внесення відомостей до ЄРДР і до повідомлення особі про підозру строк досудового розслідування щодо нетяжкого злочину становить дванадцять місяців, а щодо тяжкого та особливо тяжкого злочину – вісімнадцять місяців [1].

Проте, відповідно до внесених змін, у кримінальних провадженнях, в яких жодній особі не було повідомлено про підозру на дату введення воєнного стану, строк від зазначеної дати до дати припинення чи скасування воєнного стану не зараховується до загальних строків, передбачених статтею 219 цього Кодексу [1].

Хоч зазначене і не має прямого відношення до процесу доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання

неправомірної вигоди службовою особою, однак впливає на термін його проведення у часі. Так, прийнята норма забезпечує триваліші часові межі, у які можна здобути докази та здійснити документування протиправної діяльності фігурантів прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, адже в умовах воєнного стану нерідко можливість здобуття доказів є обмеженою.

На основі викладеного можна зробити висновок, що прийняті після 24 лютого 2022 року законодавчі зміни направлені на забезпечення ефективності досудового розслідування та на усунення перешкод та ризиків, що виникли після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України. При процесі доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою зазначені нововведення відіграють важливу роль як з точки зору доказування, так і зі сторони надання можливості проведення повного комплексу слідчих дій, що позитивно відображається на досягненні завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Лоскутов Т.О. Правове регулювання фіксування кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/64.pdf>. 2022. №1. С. 376.

3. Абламська В.В. Законодавчі новели щодо здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Право і безпека*: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/14705/Pravo%20i%20bezpeka_2022_85.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 2022. №2. С. 224.

Гуріч Олег Вікторович,

адвокат адвокатського об'єднання «Дефендо Капітал»

КОНВЕНЦІЙНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості є однією із основних засад судочинства відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 129 Конституції України. Ця конституційна вимога знайшла своє закріплення у ст. 22 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України, де визначено, що кримінальне провадження здійснюється на основі